

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.26>

Болдіжар С.О.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0003-3096-918*

Пішта В.І.

*доктор філософії,
викладач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0003-2769-7189*

Пішта І.І.

*студентка 1-го курсу ОС «Магістр»
юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0009-0006-6387-3935*

ДЕЯКІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРИРОДИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Вступ. Виходячи з того, що протягом перших 500 днів збройної агресії РФ проти України збитки докільню оцінено у понад 2 трильйони гривень [1], можемо констатувати, що безпеці довкілля необхідно приділяти належну увагу не тільки екологам, а також і науковцям-юристам. Вибір теми дослідження пов'язаний з тим, що раніше ми вже приділяли увагу окремим питанням в екологічній сфері [2], а динамічний розвиток правовідносин у цій сфері зумовлює потребу подальших досліджень. З іншого боку аналіз адміністративних проступків, відповідальність за які передбачена у главі 7 КУпАП, може допомогти визначити кількісні показники цих проступків та охарактеризувати юридичний склад окремих адміністративних правопорушень.

Стан наукових досліджень. Л. Ємець дослідив систему та склад адміністративних правопорушень у сфері екологічної безпеки [3]. І. Денисюк [4], Я. Скляр та О. Улютіна [5] звертають увагу на об'єкт таких правопорушень. Питання юридичної відповідальності також досліджував М. Сірант [6].

Виклад основного матеріалу. Для цього дослідження ми вирішили дослідити судову практику у сфері захисту довкілля та проаналізувати адміністративні правопорушення, які визначені у главі 7 КУпАП «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини». Виходячи з назви глави, поза нашим дослідженням залишилися адміністративні правопорушення у сфері охорони культурної спадщини, а саме ті, які передбачені статтею 92 КУпАП «Порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини» та статтею Стаття 92¹ КУпАП «Порушення законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи».

Темпоральні межі нашого дослідження визначені від 24 лютого 2022 року до 30 червня 2023 року. Як відомо, повномасштабне вторгнення РФ проти України має катастрофічні наслідки для України в усіх сферах життя, зокрема й у сфері екології. Відтак ми захотіли дослідити, як збройна агресія РФ проти України вплинула на динаміку адміністративних правопорушень в екологічній сфері.

Для пошуку рішень було використано Єдиний державний реєстр судових рішень та встановлено такі критерії пошуку: період ухвалення (постановлення) – з 24 лютого 2024 року по 30 червня 2023 року; категорія справи – справи про адмінправопорушення (з 01 січня 2019 року); субкатегорія справи – адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини.

Унаслідок здійсненого пошуку було виявлено 8192 справи, які відповідали заданим критеріям. Розподіл за складами адміністративних правопорушень є наступним (від найбільшого до найменшого числа):

– Порушення правил використання об'єктів тваринного світу (стаття 85 КУпАП) – 4804 справи (58,6 %);

– Порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (стаття 88¹ КУпАП) – 2517 справ (30,7 %);

– Порушення правил охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду (стаття 91 КУпАП) – 566 справ (6,9 %);

– Жорстоке поводження з тваринами (стаття 89 КУпАП) – 150 справ (1,8 %);

– Виготовлення, збут, зберігання чи реклама заборонених знарядь добування (збирання) об'єктів тваринного або рослинного світу стаття 85¹ КУпАП) – 114 справ (1,4 %);

– Порушення вимог законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (стаття 91⁵ КУпАП) – 25 справ (0,3 %);

– Порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів (стаття 82¹ КУпАП) – 5 справ (0,06 %);

– Незаконна порубка, пошкодження та знищення лісових культур і молодняка (стаття 65 КУпАП) – 5 справ (0,06 %);

– Самовільне випалювання рослинності або її залишків (стаття 77¹ КУпАП) – 2 справи (0,02 %);

– Порушення правил застосування, зберігання, транспортування, знешкодження, ліквідації та захоронення пестицидів і агрохімікатів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів (стаття 83 КУпАП) – 1 справа (0,01 %);

– Засмічення лісів відходами (стаття 73 КУпАП) – 1 справа (0,01 %);

– Пошкодження гідротехнічних споруд і пристроїв, порушення встановлених режимів роботи штучних водних об'єктів і водогосподарських систем (стаття 61 КУпАП) – 1 справа (0,01 %);

– Порушення вимог щодо охорони надр (стаття 57 КУпАП) – 1 справа (0,01 %);

– Інші адміністративні правопорушення – 0 справ (0 %).

Серед числа 13 статей КУпАП, які відповідають заданим нами критеріям, у переважній більшості об'єктами адміністративних проступків є суспільні відносини у сфері використання об'єктів тваринного та/або рослинного світу. Йдеться про проступки, які визначені у статтях 65, 73, 77¹, 85, 85¹, 88¹, та 89 КУпАП. Загальна частка цих проступків серед усієї вибірки становить 92,7 % або ж 7593 справи.

Крім цього варто розуміти, що об'єктом проступку, передбаченого статтею 91 КУпАП, є суспільні відносини у сфері охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідних фондів. Відповідно до преамбули Закону України «Про природно-заповідний фонд України» природно-заповідний фонд створено з метою, зокрема, збереження генофонду тваринного та рослинного світу. Відтак порушення правил охорони та використання відповідних територій чи об'єктів може безпосередньо впливати на об'єкти тваринного та рослинного світу, задля збереження яких і створюються відповідні природно-заповідні фонди. Частка проступків, які передбачені у статті 91 КУпАП становить 6,9 %.

Звернемо також увагу на об'єктивну сторону визначених 13 статей КУпАП. Якщо для того, щоб діяння було визнано адміністративним правопорушенням, достатньо лише самої дії або бездіяльності, то йдеться про формальний склад адміністративного правопорушення. Якщо ж йдеться про необхідність

Кількість адміністративних правопорушень у розрізі окремих складів правопорушень

настання наслідків та наявність причинно-наслідкового зв'язку, то йдеться про матеріальний склад адміністративного правопорушення [3, с. 42].

У проаналізованих статтях виявлено 16 формальних складів адміністративних правопорушень (частина 4 статті 57, частина 2 статті 61, стаття 82¹, стаття 83, частини 1, 3, 4, 5 статті 85, частина 2 статті 85¹, частини 1, 2, 3 статті 88¹, частина 3 статті 89, стаття 91 та частини 1, 2 статті 91⁵ КУпАП), 3 матеріальні склади адміністративних правопорушень (частина 2 статті 57, частини 1, 2 статті 89 КУпАП) та 8 формально-матеріальних складів адміністративних правопорушень (частини 1, 3 статті 57, частина 1 статті 61, статті 65, 73, 77¹, частина 1 статті 85 КУпАП).

У переважній більшості випадків діяння вчиняється у формі дії. Натомість у формі бездіяльності вчиняються адміністративні проступки, які визначені частинами 1, 3 статті 57, статтею 82¹ та статтею 91 КУпАП.

Щодо характеристики суб'єкта тих статей, які нами розглядаються, варто розуміти, що йдеться про громадян та/або посадових осіб.

Громадяни є суб'єктами адміністративних проступків, які визначені частинами 1, 4 статті 57, статтями 61, 65, 73, 77¹, 83, 85, частинами 1, 2 статті 85¹, статтями 88¹, 89, 91 КУпАП.

Посадові особи є суб'єктами адміністративних проступків, які передбачено статтями 57, 61, 65, 73, 77¹, 82¹, 83, 85, частиною 2 статті 85¹, статтями 91 та 91⁵ КУпАП.

У статті 91⁵ КУпАП також визначено, що суб'єктом адміністративного проступку є суб'єкт підприємницької діяльності.

Проаналізовані адміністративні проступки можуть вчинятись у таких формах вини як умисел та необережність. Винятком є адміністративні правопорушення, що передбачені статтями 85¹ та 89 КУпАП, які вчиняються у формі умислу.

Стаття 24 КУпАП передбачає можливість застосування 10 адміністративних стягнень. Штраф, як адміністративне стягнення, застосовується за кожне з досліджених діянь.

Другим найпоширенішим видом стягнення є конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, зокрема частина 2 статті 85 КУпАП передбачає можливість застосування конфіскації рушниць та інших знарядь і засобів вчинення правопорушення¹, які є приватною власністю порушника, та незаконно добутих об'єктів тваринного світу. Можливість застосування останнього стягнення також передбачена частиною 5 статті 85 КУпАП, статтею 88¹ (а також об'єктів рослинного світу) та статтею 91. Натомість частина 4 статті 85 КУпАП передбачає можливість конфіскації незаконно добутих водних живих ресурсів, частини 1, 2 статті 89 КУпАП – тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я.

Позбавлення права полювання передбачено частиною 2 статті 85 КУпАП, у той час як попередження може бути застосовано відповідно до санкції частини 3 статті 85.

В одному випадку також передбачається

Анотація

Зважаючи на те, що під час збройної агресії РФ проти України докільню завдаються величезні збитки, необхідно активно долучатись до наукових дискусій, метою яких є покращення законодавства в екологічній сфері. У цій статті ми звертаємо увагу на адміністративні правопорушення, які визначені у главі 7 КУпАП «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини».

Для цієї статті було проаналізовано емпіричні дані, які відображені в Єдиному державному реєстрі судових рішень, зокрема було виявлено 8192 справи за період з 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року. Серед них найчастіше зустрічаються такі адміністративні правопорушення: порушення правил використання об'єктів тваринного світу (58,6 %), порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (30,7 %) та порушення правил охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду (6,9 %).

За результатами пошуку виявлено справи, що стосуються притягнення до адміністративної відповідальності тільки за тринадцятьма статтями КУпАП із сімдесяти можливих.

можливість застосувати адміністративний арешт (частина 2 статті 89 КУпАП).

Висновки. У цій статті ми дослідили окремі адміністративні правопорушення, відповідальність за які передбачена у главі 7 КУпАП. За період з 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року у Єдиному державному реєстрі виявлено 8192 справи. Серед них найчастіше зустрічаються порушення правил використання об'єктів тваринного світу (58,6 %), порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (30,7 %) та порушення правил охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду (6,9 %).

За результатами пошуку виявлено справи, що стосуються притягнення до адміністративної відповідальності тільки за тринадцятьма статтями КУпАП із сімдесяти можливих. У статті також проаналізовано деякі особливості юридичних складів цих проступків.

Подальші перспективи дослідження вбачаються у більш ґрунтовному аналізі емпіричної бази за окремо взятими складами адміністративних правопорушень, відповідальність за які передбачена у главі 7 КУпАП, зокрема йдеться про статті 85, 88¹ та 91 КУпАП.

¹ Стаття 91 КУпАП також передбачає можливість конфіскації знарядь і засобів вчинення правопорушення.

У проаналізованих статтях виявлено 16 формальних, 3 матеріальні та 8 формально-матеріальних складів адміністративних правопорушень. Суб'єктами аналізованих адміністративних проступків можуть бути громадяни, посадові особи та, в одному випадку, суб'єкти підприємницької діяльності.

Штраф, як адміністративне стягнення, застосовується за кожне з досліджених діянь. На другому місці – конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Йдеться також про можливість конфіскації незаконно добутих об'єктів тваринного або рослинного світу, також можлива конфіскація тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я.

Ключові слова: адміністративні правопорушення, екологічні права, безпечне довкілля, склад правопорушення, судовий захист.

Boldizhar S.O., Pishta V.I., Pishta I.I. Some characteristics of administrative offenses in the field of nature protection and use of natural resources

Summary

Given that during the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, the environment is suffering enormous damage, it is necessary to actively engage in scientific discussions aimed at improving legislation in the environmental field. In this article, we focus on administrative offenses defined in Chapter 7 of the Code of Administrative Offenses «Administrative Offenses in the Field of Nature Protection, Use of Natural Resources, and Protection of Cultural Heritage».

For this article, the author analyzed empirical data reflected in the Unified State Register of Court Decisions, in particular, 8192 cases were identified for the period from February 24, 2022, to June 30, 2023. Among them, the most common administrative offenses are: violation of the rules for the use of wildlife (58,6%), violation of the procedure for the acquisition or sale of wildlife or flora, rules for keeping wild animals in captivity or in semi-free conditions (30,7%), and violation of the rules for the protection and use of territories and objects of the nature reserve fund (6,9%).

The search revealed cases involving administrative liability under only thirteen articles of the Code of Administrative Offenses out of seventy possible.

The analyzed articles contain 16 formal, 3 material and 8 formal and material elements of administrative offenses. The subjects of the analyzed administrative offenses can be citizens, officials and, in one case, business entities.

A fine as an administrative penalty is applied for each of the investigated acts. The second most frequent is the confiscation of an object that was used as an instrument or direct object of an administrative offense. This also includes the possibility of confiscating illegally harvested objects of flora or fauna, and confiscation of an animal if the animal's presence with the owner poses a threat to its life or health.

Key words: administrative offense, environmental rights, safe environment, composition of the offense, judicial protection.

Список використаних джерел:

1. 500 днів війни: Збитки за період 24.02.2022 – 07.07.2023 сягають понад 2 трлн гривень. *Державна екологічна інспекція України*: вебсайт. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2694>.
2. Болдіжар С. О., Васильчук Л. Б., Пішта В. І. Право на доступ до інформації про стан лісів та ведення господарства в них. *Правова позиція*. 2022. № 4 (37). С. 256-259.

3. Ємець Л. О. Система та склад адміністративних правопорушень в сфері екологічної безпеки. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2018. № 1. С. 34-48.
4. Денисюк І. І. До питання про об'єкт підсудних екологічних адміністративних правопорушень. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 4. С. 83-86.
5. Скляр Я. В., Улютіна О. А. Загально-правова характеристика об'єкта екологічних адміністративних правопорушень. *Теорія і практика облікового, аналітичного та правового забезпечення управління підприємствами аграрного сектору в умовах сучасних викликів: збірник тез доповідей II Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 70-річчю економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (15 квітня 2021 р.)*. К.: НУБіП України, 2021. С. 111-113.
6. Сірант М. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення. *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*. Ianuarie 2020. С. 161-166.